

BESZÉLGETÉS SABIN GHERMAN PUBLICISTÁVAL, AZ ERDÉLY-BÁNSÁG LIGA ALAPÍTÓJÁVAL

Ne engedjük, hogy csúfot üzzenek Erdélyből!

Az Elegem van Romániából című kiáltvány szerzője, Sabin Gherman neve két évtizeddel ezelőtt Kárpát-medence-szerete ismertté vált. A kolozsvári újságíró Erdély sokszínűségének elismeréséért és Románia szövetségi állammá válásáért küzd. A december elsejei ünnep kapcsán beszélgettünk.

→MAKKAY JÓZSEF

Erdélyi románként mit jelent számodra 1918. december 1. százéves évfordulója?

Ellentmondásos érzéseim vannak. Miközben az iskolában a nagy egyesülésről tanultunk, a körülöttünk levő valóság és a rejtett történelem azt mutatja, hogy ha december elseje egy lakodalom volt, akkor valakik megléptek az ajándékkal. Nehéz ma ennek a történelmi eseménynek a súlyát megbecsülni, mert túlfűtött nacionalizmussal és idegen gyűlölettel van körítve. Igazából arra válaszolnék, hogy szerintem mi kellene lennie december elsejének: a sokszínűség és a különböző kultúrák közötti együttműködés ünnepe, ami lefektette volna az alapját a szubszidiaritásra és az egymás iránti tiszteletről alapuló modern társadalomnak. Másrészt alkalmas biztosíthatna egy visszafogott mérlegelésre, hogy mit valósítottunk meg és mit szalasztottunk el. Sajnos mai formájában ez nem ünnep, hanem történelmünk egy nagy kudarca.

Hogyan látod a román nemzeti ünnep súlyát annak tükrében, hogy 1918. december elsején a korabeli erdélyi társadalom mintegy felét kitevő románság nevében szavazták meg Erdély és Románia egyesülését, miközben a másik felet senki nem kérdezte meg?

Traian Vuia az egyesülés helyett a „droit de conquête” kifejezést, azaz a hódítás jogát említette. Színpadias gesztus arra gondolni, hogy a korabeli lakosság repesett az örömtől. Miron Cristea ortodox pap – a későbbi pátriárka – gyakorlatilag megátkozta az Erdélybe bevonuló román hadsereget. Ez az egyik értékelése az akkori eseményeknek. A korabeli sajtó meglepetéssel tálalta a történeteket, nem volt rá felkészülve. A valódi események azonban nem nálunk, hanem a nyugati hatalmak háza táján érhetőek tetten, mindezt onnan menedzselték. Tetszik vagy sem, a 20. század nem a népek, hanem a geopolitika százada

volt. Csak megjegyzem, és nem minősítem, hogy ez jó-e vagy rossz.

Erdély bekebelezésével Romániának mekkora esélye volt arra, hogy igazi multikulturális országgá váljon, amely minden állampolgára számára biztosíthatna volna a teljes jogegyenlőséget?

Ha az új országba egyesült erdélyiek, bukovinaiak, bánságiak és besszarábiaiak kérése teljesült volna, ha valóban megtartják az Alkotmányozó Közgyűlést – ahogyan azt megígérték –, Romániából olyan modern állam válhatott volna, amely hiányzott a Balkánról. Mindez jó alapot biztosíthatott volna a fejlődéshez: egy agyonközpontosított ország helyett elfogadó partnerállam jött volna létre valamennyi állampolgár számára. De nem így történt! Nálunk sok politikus ma is úgy gondolkodik, hogy az örökös

gedettek új helyzetükkel. Példaként Elzász és Dél-Tirol jut eszembe, ahol a különböző identitások többletet adnak kultúrában, gazdaságban és oktatásban egyaránt. Románia soha nem lesz erős gyenge emberekkel: Brătianu hülyeségét átvette Ceaușescu és a mai politikusok is.

Ma az ország rákfenéje, hogy a románoknak nincsenek közös céljai, a nemzeti kisebbségek pedig kilátástalannak tartják jövőjüket. Megváltoztatható a politikusok mentalitása?

Legyünk őszinték: közös országépítő célok helyett mai közös „céljaink”, hogyan tudjuk mihamarabb elhagyni az országot, hogyan kerüljük el a súlyos fertőzéseket a kórházakban, vagy hol találunk jó magántanárokat gyerekeink számára a lerobbant közoktatás ellensúlyozására. Iskoláztattak-e, jól neveltek-e poli-

→**Közös országépítő célok helyett mai közös „céljaink”, hogyan tudjuk mihamarabb elhagyni az országot, hogyan kerüljük el a súlyos fertőzéseket a kórházakban, vagy hol találunk jó magántanárokat gyerekeink számára a lerobbant közoktatás ellensúlyozására.**

Hogyan látod a székelyföldi autonómia sikerét? Mennyire hatékony az erdélyi magyar pártok autonómiapolitikája?

Sajnos az erdélyi magyar pártok a barikád ugyanazon oldalán veszednek. Meggyőződésem, hogy valódi egyesülésük további félmillió szavazatot hozna. Miért fontos ez? Egyrészt az erdélyi magyar közbeszéd új lendületet kapna, másrészt a magyarság szavazata nem a bukaresti hatalom utánfutóját biztosítaná. Az erdélyi magyar pártok autonómiatörekvéseit szerintem olyan közös régiósítási tervvé kellene alakítani, amely kiterjedne az egész országra, nem csak Székelyföldre. Az erdélyi magyar politika számára ez sok román támogatót is hozna. Amikor a jászvásáriak a Marosvásárhely–Jászvásár autópályáért tüntettek, egyedül a gyergyóditrói polgármester köszöntötte a kezde-

Sabin Gherman szerint az új Romániában egyesült különböző régiók románságának sem vették figyelembe az igényeit Bukarestben

bélyegzőt birtokló, szilárd állam jelent az erős országot. Ez tévedés! Jól látszik, hogy a szegénység fő oka a központosítás. Miközben sokan azt hiszik, hogy az országot a központosítás teszi erőssé, nem veszik észre, hogy a túlcentralizált állami hivatalok gyengébbek, mint bármikor. Holott az lenne az állam szerepe, hogy tisztas utat biztosítson a jóléthez, és ne akadályozza azt. A kultúrák kölcsönös tisztelete idővel elvezetett volna az állampolgárok jólétéhez, akik büszkéek identitásukra, és elé-

tikusaink ahhoz, hogy mentalitásváltásról beszéljünk? Mit várunk el tőlük, amikor egyesek megbuktak, mások interneten vásárolták egyetemi diplomájukat, megint mások a börtönbüntetés félelmétől rettegnek. A mai politikai osztállyal soha nem válunk modern társadalommá. Ezek az emberek nem tudnak életbe ültetni olyan országprojektet, amelyben az egyén érdemei, képességei és képzettsége számít.

Egy szövetségi államformáért szállsz síkra, amelyben Erdélynek is saját autonómiája lenne. Mekkora esély van erre?

A regionalista politika sikere attól függ, hogy a különböző közösségek megértsek: az autonómia lényege a feladatkörök, a kompetenciák átruházása, a helyi forrásokhoz történő hozzáférés és a kulturális örökség öngazgatása. Elképzelhetetlennek tartom azt a forgatókönyvet, hogy egy autonóm régiót egy központosított állam vegyen körül.

→**Aki itt nőtt fel, az tudja, hogy a bună ziua ugyanazt jelenti: jó napot és guten tag! Nekünk nem a toleranciánk, hanem az a képességünk hiányzik, amivel távol tarthatnánk azokat, akik nem akarják elfogadni, hogy Erdély az itt élők közös élettere függetlenül nyelvtől és vallástól.**

ményezést, amit a moldvaiak megtapsoltak. A gazdaság és a fejlődés jobban összehozza a közösségeket, mint a bukaresti Nép Háza.

Hogyan látod a román–magyar viszonyt és annak kilátásait Erdélyben? Mennyire vagyunk elfogadóak egymás iránt?

Toleránsak vagyunk. Az egyetlen „rossz” tulajdonságunk, hogy szeretünk egymásról vicceket mondani. De itt az erdélyiekre gondolok, és nem másokra... Aki itt nőtt fel, az tudja, hogy a bună ziua ugyanazt jelenti: jó napot és guten tag! Nekünk nem a toleranciánk, hanem az a képességünk hiányzik, amivel távol tarthatnánk azokat, akik nem akarják elfogadni, hogy Erdély az itt élők közös élettere függetlenül nyelvtől és vallástól. Addig kell ragaszkodnunk a mi Erdélyünkhöz, amíg nem késő. Ha a Jóisten ilyen sokszínű kincscsel ajándékozott meg, ne engedjük, hogy bukott politikusok üzzenek csúfot belőle.

→Sabin Gherman

Újságíró, publicista, az Elegem van Romániából című híressé vált kiáltvány szerzője. Mezőzáhon született 1968-ban, a krajovai egyetem román–francia szakán végzett. 1992–1999 között a közszolgálati televízió kolozsvári szerkesztőségének a munkatársa volt. A 2000-ben életre hívott Erdély–Bánság Liga alapítója. Jelenleg szabadúszó újságíró, és az Európai Szabad Szövetség romániai jelentésvője.